

ACC. N:R M. 12422: 1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Luf 77
/

1. Det hände nog att det var lite mer frihet på lördagarna än de andra darna. Ibland slutade man nog klockan 3 på eftermiddagen mot klockan 5 andra dar. När jag bodde i mitt föräldrahem som låg mellan Berghult och Kosta så hade jag mer än en halvmil till arbetet. Jag började arbeta i Kosta när jag var 12 år gammal; jag tror det var 1886 eller 1887. Min far var skräddare i Berghult på den tiden.

Ja, visst städade man så gott det nu gick. Många brukade hugga enris och lägga på golvet sedan man hade skurat. Så gjorde i varje fall min mor. Hon trodde att enrislukten var särskilt hälsosam. De som hade öppen spis satte in nytt löv i den till söndagarna. Dessa öppna spisar var så stora att en stock på 2 meter fick plats i dem; ja, de var stora och svåra att elda i. Var det dåligt väder ute så blev det fullständigt som en dimma av rök i rummet.

På lördagskvällarna var det nog litet rusigt i hemmen. Man förtärde ganska mycket sprit på den tiden. Men de flesta levde i sämja ändå. Ungdomarna skaffade ibland en dragspelare som kunde spela dansmusik och så drog de ut i naturen till någon slät äng eller så.

2. Smältarna och andra som hade hand om eldningen arbetade på söndagarna men de andra var fria. Folk var mer högtidliga på den tiden och höll mer än nu på att det skulle vara fritt på söndagarna. Nuförtiden förekommer det rätt ofta söndagsarbete om bruket ligger inne med stora beställningar.

3. Ja, då jag var ung så brukade jag sova till midnan när jag var fri på söndagarna. Det var ju ett rätt så ansträngande arbete i hyttorna under veckan och det behövdes väl att vila när söndagen kom. På vardagarna fick man ju gå upp redan vid fyra-tiden eftersom arbetet började vid fem-tiden. Jag hade ju också en lång väg att gå så det ville till att komma upp i tid. Dessutom skulle jag väcka mästarna när jag kom fram till Kosta. Ja, en tid fick jag väcka glasblåsarna också. Väckte man dåligt så att de somnade om igen så fick man stryk med deras läderremmar. Mästarna och blåsarna var ett riktigt herrskap vid glasbruken. Deras pigor brukade komma till hyttan med kaffe på en bricka men vi som var deras medhjälpare i arbetet fick minsann ingenting. Det var ingen liknelse sån skillnad det var.

En som inte hunnit bli mästare vid 25-års ålder ansågs vara oduglig

ACC. N:R M. 12422:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som glasarbetare. Men för att kunna bli mästare så fort som möjligt så fick man flytta omkring ofta. Man sökte då till bruk där man fick lära sig mest. När man hade varit en tid på ett bruk så kunde man söka en högre befattning vid ett annat bruk. När man hade lärt sig en befattning där så flyttade man till nästa. Nuförtiden är det inte så utan glasarbetarna bor kvar vid ett bruk hela sitt liv. Men så är det också svårt nu att få tag på verkligt duktiga glasblåsare. Förr var det stor skillnad mellan mästarnas och exempelvis benmakarnas löner. En mästare hade 200/månaden medan en benmakare bara hade 67.

4. Nej, det var ingen skillnad utom om man gick till kyrkan; då fick man ju äta middag lite senare än vanligt. Det skulle allt va lite festligare på söndagarna och man dukade väl så gott man nu kunde. De som hade det riktigt gott ställt kunde ha en linneduk på bordet men de flesta hade väl ingenting att lägga på. Många hade vanliga lertallrikar på söndagarna också. Det var dyrt med porslinet och det var inte många som ansåg sig ha råd att hålla sig med sådan lyx. Gafflar fanns inte på den tiden. Man åt med en sked och hade en kniv till att skära upp köttet med.

5 /Frågan besvarad av fru Oldsberg/. Alla hade söndagskläder. Man brukade dela in kläderna i vardagskläder, söndagskläder och kyrkkkläder. Alla hade väl i de flesta fall också särskilda kyrkkkläder. Gubbarna hade ju sina brudgummkläder. Min man har sin brudgumsfrack kvar än och den får hålla hans tid ut. Det ansågs vara en stor skam att komma till kyrkan i sina vanliga arbetskläder och det var väl ingen som vågade sig på något sådant.

6/Ja, i Kosta var det alltid vanligt att man borde gå i kyrkan på söndagarna. Fast det är klart att en del inte var så flitiga precis. De som inte gick till kyrkan brukade sitta och spela kort eller också söp de i kasernerna. Det ansågs vara ett löst och dåligt folk. De som var ordningssamma i hemmen var mycket noga med att deras barn inte fick umgås med dessa. Till nattvarden gick glasbruksfolket minst två gånger om

ACC. N:R M. 12422:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

året. De konfirmerade barnen måste alltid följa med sina föräldrar till nattvarden. Vilken dag på året det var minns jag inte men jag tror att det var en gång på våren och en gång på hösten. Sådana som inte gick till nattvarden talade man om och de hölls för att vara ogudaktiga. Man hade alltid svarta kläder på sig när man gick till nattvarden. Karlarna hade sina bröllopskläder på sig hurdana de än såg ut. Glasarbetarna hade alltid vita skjortor på sig och tyckte ått de var särskilt fina. De såg alltid ner på bönderna och det hände nog att det förekom slagsmål ibland.

7./De flesta glasarbetarna fick väl gå men mästarna och glasblåsarna åkte ofta efter häst. När jag var i Kosta så gick jag i Ekeberga kyrka. Det skulle alltid vara likadant med kyrksamheten. Förr kunde väl ingen kunna tänka sig annat än att han måste gå i kyrkan t.ex. på Långfredag. Det var liksom ett särskilt schema man måste gå efter. D3t var alltid fullt i Ekeberga kyrka vid högtiderna. Man fick inte sitta var man ville. Soldaterna hade sina egna bänkar och i koret satt prästfolket och brukets folk. Glasblåsarna satt alltid i de främsta bänkarna och jag tror att de hade lås i sina bänkar. Annat folk bytte bänkar en gång om året. Det var noga med att ingen fick gå i fel stol. De stolar som byttes kallades rotestolar och där satt mest bönder och de lägre vid bruket.

8/Ja, de frikyrkliga brukade samla folk på söndagarna, ibland på gudstjänsttid. Men det var inte många som vågade gå dit för prästerna var så hatiska mot allt vad frikyrkligt hette. Vissa präster sa att de som gick i missionshus kunde avvisas från kyrkan och det var det ju ingen som ville vara med om. Här i Hovmanorp finns det inga frikyrkliga vad jag vet och det har väl aldrig funnits. Nykterhetsrörelsen började rätt tidigt i Kosta och de brukade hålla möten i skolhuset på söndagarna. Det var en fröken Stark som ledde logen i början. De brukade uppföra en del teaterstycken.

9/Hos de vanliga arbetarna var det vanliga sysslor på söndagarna. Annat var det förstås med glasblåsarna. De hade en massa fina nöjen för sig och gonade sig riktigt när de var fria. De brukade för det mesta ha egen jungfru och deras fruar slapp att göra grovsysslor. En enkel arbetarpojks främsta nöje var på den tiden att gå ut på landet och spatsera med någon

ACC. N:R M. 12422: 4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

flicka. Det var sällan att en glasarbetare gifte sig med en flicka från bruket /det sistnämnda enligt fru Oldsberg/Husandakt förekom nog ibland men var inte vanlig. I mitt hem var det så att ingen fick äta förrän han hade läst till maten och ingen fick sova förrän han hade läst aftonbön. De vanligaste tidningarna var Växjöbladet och Smålandsposten. Dessutom har jag alltid haft Allers familjejournal. Jag för min del torde aldrig köpa några böcker för det var så svårt att lägga dem ifrån sig. Det tar alldeles för lång tid att läsa och man hinner inte med.

10./Här i Hovmantorp ~~från~~ förekom förr utflykter i pråmar på sjön. Det var det roligaste nöje som fanns här i trakten och det brukade förekomma en gång var sommar. Då var alltid musiken från Kosta med och spelade. Det gick allt rätt blött till i pråmarna och det hände ibland att man körde på grund. I Kosta brukade folket samlas i hyttan vid midsommar. Då brukade man resa en särskild majstång och skjuta med brukets kanoner. Musikkårerna betydde mycket vid bruken. De förgyllde livet för arbetarna.

11./Nej, någon skillnad vet jag inte om. Man höll ihop familjevis och det var först när pojkarna började fria som de gick för sig själva.

12./Dansen ansågs nog vara synd av de äldre men vi som var unga dansade ändå. Så har det väl varit i alla tider. Nog ansågs det vara synd med kortspel. Det var många som fördärvade hela sitt liv för de usla kortlapparnas skull. Man söp ohejdat när man spelade kort. Nykterhetsrörelsen har betytt mycket för dessa trakter och det är då för väl att det inte går att supa nu som då.